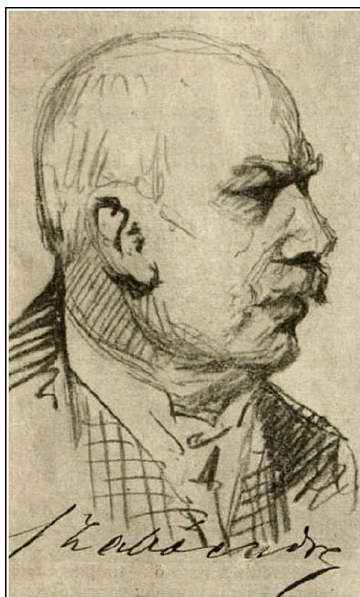

Szabó Endre Rákosliget méltatlanul feledésbe merült bírása

1. ábra Szabó Endre portréja a Vasárnapi Újság 66. évfolyam 1919. 22. számában

Szabó Endre neve valamennyi Rákosliget helytörténetével foglalkozó tanulmányában felmerül. Ennek oka rendkívül egyszerű. Ő volt Rákosliget első bírása. Bővebben róla senki sem tesz említést. Az egyetlen kivétel talán Dr. Dombóvári Antal Millisits Máté –Millisits-Szilágyi Erzsébet – Szabó Lajos – Szombathy Gyula által jegyzett, „A Budapest-Rákosligeti Református Egyházközség története” 2011-ben megjelent kiadványában szereplő mondat: „1907. július 1-jén tartotta alakuló közgyűlését a képviselőtestület, ahol megválasztották a vezetőséget. A község első bírója Szabó Endre ismert író és műfordító lett.”¹

Jelen tanulmányban ez utóbbit tevékenységét szeretném kibontani, megismertetni a T. Olvasóval.

Nagytoronya és a kezdeti évek

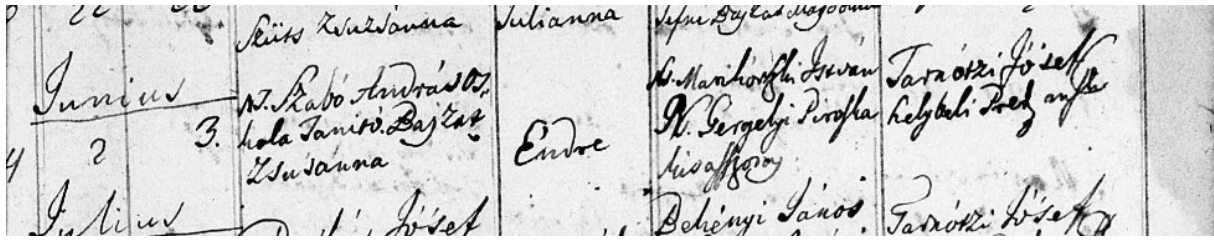
1849. június 3.-án született az akkori Zemplén – megyei Nagytoronyán, amely település ma a Vel'ká T'rna nevet viseli és Kassai kerület(kraj). Tőketerebesi járásában (okres) található. 2011-ben alig ötszázan lakták, túlnyomó többségben szlovák nemzetiségűek. Fényes Elek a XIX. század elején még magyar – orosz (ruszin) településnek írja.²

Gyermekkorában a későbbi műfordító Szabó valószínűleg a gyermekkorban megismert orosz nyelv is az orosz irodalom felé vitte érdeklődését.

Édesapja, Szabó András, Endre születésekor tanító, majd gazdatiszt volt. Édesanyja Bajzat Zsuzsanna. Erről árulkodik a keresztelezéséről tanúskodó okirat.

¹ Dr. Dombóvári Antal – Millisits Máté – Millisits-Szilágyi Erzsébet – Szabó Lajos – Szombathy Gyula: Tebenned bízunk eleinktől fogva A Budapest-Rákosligeti Református Egyházközség története, Rákosmenti Egyháztörténeti Tanulmányok I. Budapest 2011. 10. oldal

² Fényes Elek: Magyarország geographiai szótára, mellyben minden város, falu és pusztá, betűrendben körülményesen leíratik. Pest, 1851.

2. ábra Szabó Endre kereszteléséről tanúskodó református egyház által kiállított okirat.

Hat éves korára elvesztette édesapját. Tanulmányait a család, elsősorban az édesapa barátai támogatták. (Szemere Miklós neveltje.) Középiskoláit Késmárkon, az első három évet, majd Sárospatakon folytatta. A család akaratának megfelelően közigazgatási pályára terelték Endrét. Ez irányú tanulmányait szintén Sárospatakon a református egyetem jogakadémiáján végezte. Az egyetemi képzési struktúrától függetlenített jogakadémia három éves kurzus volt, állami köztisztviselők képzésére (bírák, közigazgatási szakemberek felkészítésére) szolgált.³ Joggyakornokként helyezkedett el Gálszécsen (Sečovce).

Már tanulmányai alatt bontogatta szárnyát a költőként is. Középiskolás éve alatt jelentek meg versei. A leghíresebb a Divat című volt.

3. ábra Gálszécs (Sečovce) képeslapon

Önkéntesként egy évig Kassán szolgált.

Három szatíra címen jelent meg első írása Sárospatakon, 1872.-ben.

1874-ben életének egyik legfontosabb pillanata következett be. Sikerült Pestre kerülnie. Régi vágya teljesült Szabó Endrének ezzel. Ebben nagy segítséget kapott barátjától Szemere Miklóstól a kor nagy életművésztől. (Szemere jogi végzettséget szerzett, majd diplomata lett. Szentpéterváron és Rómában teljesített szolgálatot. Kártyás szenvedélye több esetben is botrányba keverte. Mellesleg inkább nyert, mint veszített. Pénzét ingatlanokba fektette. Országgyűlési képviselő volt 1901 –től kilenc éven keresztül. 1903-ban felépítette a Lövőházat, a mai Zilah cukrászdát. Nevét ma a XVIII. kerületben utca és két telep is őrzi, no meg az általa kezdeményezett vasúti megálló is.)

³ Forrás: <http://majt.elte.hu/Tanszekek/Majt/Magyar%20JogtorteNET/>

4. ábra Szemere Miklós

Szemere a Baloldal című, 1874-ben induló lapban ismertette Szabó egyik hazafias költeményét. Hiába, hogy a napilap csak 1874. január 1. és március 31. között jelent meg, gyakorlatilag ez nyitotta meg a lehetőséget arra, hogy más irodalmi lapokban is megjelenhessenek írásai.

5. ábra A Baloldal c. újság első száma címlapja

Műveit nem mindig a saját nevéen jelentette meg. Szívesen használta az ifjabb Kakas Márton, Lantos Sebestyén, Pesti Pista, Pesti Lénárt, Veres barát neveket, hírlapíróként pedig az SZ.E. monogrammal jegyezte cikkeit.

A Petőfi Társaság alapító tagja

1877- ben, a Petőfi Társaság megalakulásától tagjai közé számított.

A későbbiek során felesége is a társaság tagja lett. Az 1923-ban közzétett névlista szerint a tagok névsora következő volt:

A Petőfi Társaság tagjai 1923-ban

(**Főtítkárság:** V, Szemere-u. 10. Tel. 123-50. — Petőfi-ház és Erekllye-múzeum,' VI, Bajza-u. 21. Tel. 90—53.)

Elnök: Pékár Gyula. Tiszteletbeli elnök: Herczeg Ferencz.

Alelnökök: dr. Ferenczi Zoltán, Császár Elemér, dr. Váradi Antal.

Főtítkár: Szávay Gyula. Titkárok: Sas Ede, dr. Szávay Zoltán.

Vagyonellenőr: ifj. Hegedűs Sándor.

Pénztárnok: Magyar Földhitelintézet.

Ügyész: dr. Váradi Jenő.

A Petőfi-ház és Erekllye-múzeum őre: dr. Ferenczi Zoltán, alelnök.

Rendes tagok: Ambrus Zoltán, Balla Ignác, Bán Aladár, Bársony István, Csathó Kálmán, Császár Elemér, Czóbel Minka, dr. Erődi Béla, dr. Feleki Sándor, Ferenczy Ferencz, dr. Ferenczy József, dr. Ferenczi Zoltán, *Gárdonyi Géza*, Géczy István, Harsányi Kálmán, Havas István, ifj. Hegedűs Sándor, *Herczeg Ferencz*, *Hevesi Sándor*, Jakab Ödön, *Juhász Gyula*, dr. Kenedi Géza, Kiss Menyhért, Komáromy János, dr. Koroda Pál, Kvassay Ede, dr. Lampérth Géza, László Mihály, dr. Lázár Béla, Lőrinczy György, *Molnár Ferencz*, *Móra Ferencz*, Móricz Pál, Nógrádi Pap Gyula, Oláh Gábor, Pakots József, Pékár Gyula, Petri Mór, Porzsolt Kálmán, Rákosi Viktor, *Reményik Sándor*, Révai Károly, Sas Ede, Surányi Miklós, **Szabó Endre**, *Szabóné Nogáll Janka*, Szathmáry István, Szávay Gyula, dr. Szávay Zoltán, Szemere György, dr. Szécsi Ferencz, Szöllősi Zsigmond, gr. Teleki Sándorné (Szikra), Torkos László, dr. Váradi Antal, dr. Vértesy Gyula, Vojnovich Géza.

Tiszteleti tagok: gr. Apponyi Albert, Csengey Gusztáv, Hubay Jenő, Jászai Mari, Kozma Andor, Mezei Ernő, dr. Prohászka Ottokár. *Raffay Sándor*, Rákosi Jenő, Rátkai László, Szabolcska Mihály, gr. Zichy Géza.

Kültagok: Dvortsák Győző, Budapest, Fráter Lóránt, Budapest, Glücksmann Henrik, Wien, Holst Jensen, Kristiania, Horvát Henrik, Budapest, Jarosevszka Boleszláva, Varsó, Lange Antal, Varsó, Aage Madelung, Berlin, Mihajlova N. Olga, Novgorod, Norsa Umberto, Mantova, Pavolini Emilio, Firenze, dr. Steinbach József, Wien, Schulpe György, Pozsony, Tomory Jenő, Budapest.

6. ábra A Petőfi Társaság. A kép felső sorában a jobb szélén Szabó Endre. Forrás: Petőfi Irodalmi Múzeum

Üstökös szerkesztője majd laptulajdonosa

Szoros barátságban és munkakapcsolatban volt Jókai Mórral.

Ennek egyik következménye volt, hogy névleg ugyan Jókai szerkesztette az Üstökös humorisztikus lapot, gyakorlatilag azonban Szabó Endre végezte döntően a munkát.

Később 1882-től Jókai a tulajdonjogot is átadta korábbi szerkesztőjének. Budapest cím és utcajegyzékében az alábbiakat írták az Üstökösről:

Üstökös. Szerkesztő és kiadótulajdonos: Szabó Endre, VIII, József-körút 44. Kiadóhivatal: V, Kálmán-u. 2. Telefon 35—31.⁴

1880-ig az Üstökös kormánypárti, abszolút lojális lap volt, központi kérdésnek a magyarságot-magyarosodást tekintette, nacionalista liberális alapon állt. Szabó Endre idejében baloldali ellenzéki magatartást öltött, pusztán az uralkodó iránt maradt lojális, harcos antikapitalista-antiszemita élclap lett, értékmérő kategóriái a magyarság, a dzsentrí réteg megmentése és szolgálata, valamint a nemzeti függetlenség voltak. 1886-tól teljesen szakított a politizálással, és csakis a szépirodalmi humor lapja kívánt lenni. 1889-re azonban ismét politikai élclap lett, 1886-ot megelőző időszakát folytatta, egyedül a dzsentrivédő magatartást váltotta fel a polgárosodás szolgálata.

1880. január 11-én Jókai bejelentette, hogy a felelős szerkesztést átadja Szabó Endrének, s ekkor ismerte el, hogy már „régebben több éven keresztül” Szabó önállóan szerkesztette a lapot.

1882-ben Szabó megvette a lapot, határozott ellenzékiiséget, de vele együtt antiszemitizmust is kezdett hirdetni. A lap népszerűsége a dzsentrí ellenzéki körökben ekkor ugrásszerűen megnőtt.

Kisvártatva botrányos körülmények között szakított Jókai és Szabó.

1882 augusztusában Kozma Sándor főügyész – a tiszaszlári per vezetőjét – karikatúrában megrágalmazta az Üstökös azzal, hogy a zsidók lepénzelték. Kozma ekkor felkérte a Magyar Hírlapírók Egyesületét, hogy sajtópert folytasson Szabó ellen. A „választott bíróság” egyhangúlag elítélte Szabót, akit Jókai közben a Nemzetben publikált cikkében megtámadott; szemére vetve, hogy az Üstökös hangnemének eltorzulására már többször felhívta a figyelmét.

⁴ Budapesti Czim- és Lakásjegyzék, 1905-1906 (17. évfolyam) 4. rész - Egyesületek és körök XXII. Társas egyesületek

Az 1885 utáni két évben Szabó megpróbálta megvalósítani a tisztán irodalmi jellegű humoros lapot. Mikszáth, Rákosi Viktor, Tolnai Lajos és később Jókai egy-egy írásán kívül néhány sikeres szerző írásai jelentették meg

1888-tól már csak Szabó Endre folytatásos regényei (A szusz, Sírva vigadók), a következő évben egy Dosztojevszkij-elbeszélés jelent meg a lapban.⁵

7. ábra Szabó Endre Linek Lajos rajza

Ezzel párhuzamosan 1877-től mint újságíró is tevékenykedett a Nemzeti Hírlap munkatársa is volt.

1880-ban feleségül vette Nogáll Jankát, aki mindenben támogatta férjét, mindemellett tevékenyen részt vett a kor irodalmi életében. (író, lapszerkesztő volt.)

1881 – 82 közt a Hon irodalmi és színházi rovatvezetője

Szerkesztője volt az **Érdekes Könyvtár** szépirodalmi havi folyóiratnak 1904-1905. Kiadó: Érdekes Könyvtár Kiadóhivatala.

1878-ban jelent meg a **Hunyadi Album**, melyben szintén szerkesztői szerepet játszott. A kiadvány eredeti célját így fogalmazták meg a Békés megyei Közlöny 1877. 94. számában megjelent előfizetői hirdetésben.

„Hunyad megyében közel harmadfél-százezer oláh és szász lakos között a maroknyi intelligencián kívül mintegy 15 ezer főnyi, nemzetiségéből kivetkőzött magyar nép lakik.

⁵ A magyar sajtó története 1705 - 1892 Főszerkesztő Szabolcsi Miklós II/2. 405 - 412. oldal

Miután a nevezett megye területén már van egy testület: a dévai segélyegylet, mely indirekt a nemzeti megmentés előmozdítását tűzte ki feladatául, ezt kell támogatnunk minden módon, meg kell szerezniünk számára a mentési eszközöket. Ezt célozza a Hunyadi Album, melynek tiszta jövedelme a dévai segélyegyletnek van szánva.”⁶

A fölművelési Minisztérium által kiadott Néplap főszerkesztője.

Budapesti Újságírók Egyesületének alelnöki posztját is betöltötte több éven keresztül.

1907. július 1. - 1910. január 15. között Rákosligeten község első bírása volt.

8. ábra Bényi László festőművész rajza 1909.

Kényszerűségből került ide, mikor a Néplap főszerkesztői állásából elbocsájtották.

Erről az időszakról Kadosa marcell így emlékezik a sírjánál elmondott búcsúbeszédében:

„És ekkor nyomorba jutott. Szerencsétlenségére nem is a fővárosban lakott, hanem Rákosligeten, ahonnan jövedelem hiányában nem győzte és nem is kívánta a bejárást. Húsz évvel előbb költözött ki, mert be hagyta magát csapni Juvenalistól, akinek ő fordította le gyönyörű versét arról, hogy milyen nagy öröm és boldogság kiköltözni a bűnös és kapzsi Rómából, ahol a szemétből is pénzt csinálnak, ki a falusi csöndbe, magányba, tisztaságba. A nagy gyermek kézpénznek vette a beatus ille, ui procul negotiis magasztos accordjait, amelyben Maecanas kegyeltje Horatius énekelte meg az ajándékba kapott falusi jószágon élvezett gyönyörűségeit. De a rákosligeti unalmas szegénység nem hasonlított a tivolii idillhez és a főváros zajából pihenni és a természettel érintkezésből új alkotóerőt gyűjteni visszavonuló Horatius magánya nem hasonlított Szabó Endre rettenetes elhagyatottságához, mely megöli a lelket és kiszáritja az agyvelőt szörnyű sivárságával. Mind messzebb és messzebb maradt el a világtól és az emberektől, valóságos élő halottá változott, akire már senki sem emlékezett, és akinek egyetlen kapcsolata a világgal az orosz írókon keresztül volt már csupán, ezekben a fordításokban élte ki a magyar nyelv művészi formálásának a gyönyörűségeit. Hűséges élettársán kívül senki sem volt, akinek panaszkodhatott vagy dicsekedhetett volna, a sír felé hajló öregember érzékenysége, rívóssága lett úrrá a hajdanában olyan kemény gerincű és kemény filozófiájú férfiú fölött. Beteljesedni látszott rajta a maga jövendőlte végzet:

Úgy-úgy csont cimbora, mire te értünk jössz,
Hányszor meghalunk mi, hányszor elveszünk!
Mire te a kaszát ránk emeled, ah, már
Nincs minek meghalni, halott mindenünk.

⁶ Békésmegyei Közlöny 1877. 94. szám

Nem is kaszát adnék én a te kezédbe,
Te rémnek kiáltott, de jámbor halál,
Nem kaszát, de seprőt, hogy bennünket végül,
Mint szokás a rongyot, össze kotranál.

1921 –ben egy a Nyugatban megjelent verse (Elhagyatottság, 1921), melyben elpanaszolta magányát, számkivetettségét, elfelejtettségét arra bírta barátait, köztük Kadosa Marcellt, hogy eladassák vele rákosligeti házát és újra Pestre költöztették.

Haláláig Budapesten lakott feleségével. Sírja Fiumei úti temetőben található.

Munkássága

Költői munkásságának fénykora a XIX. század nyolcvanas éveire helyeződik. Mint más említettem korábban, diákévei alatt is verselt, de hazafias, a politikát sokszor ostromozó versei ezekben az években tették őt ismertté. Irodalomtörténeti szempontból elmondhatjuk, hogy Szabó Endre is kivette a részét a magyar líra megújításában, melyet igazán Vajda és Ady neve fémjelez. Az ő munkásságát leginkább az ebben az időben megjelenő közéleti líra csoportjába lehet sorolni, amely azért átnyúlik több esetben is a szocialista lírába is.

Számos szerelemes verset írt, de alapvetően a társadalmi kritikában nyilvánul meg. Mindezt erős humor jellemzi. Szóvá teszi korának társadalmi problémáit, amelyet áthat királyellenessége. A háborús években pacifizmusának ad hangot verseiben.⁷

⁷ A MAGYAR IRODALOM TÖRTÉNETE 1849-TŐL 1905-IG Szerkesztette Sőtér István Akadémiai Kiadó Budapest, 1965.

Megjelent művei:

Költeményei. Budapest, 1876.

Újabb költeményei, Budapest, 1879. Kocsi Sándor nyomdája.

Három víg beszély. Humoros versek. 1882-1884

Hogy jöttek be a magyarok. Lantos Sebestyén diák álnéven.

Szilágyi és Hajmási. Históriai ének. Lantos Sebestyén diák álnéven.

A kardos menyecske. Regény. 1887

Hét szilvafa. Regény. 1887

A szusz. Humorisztikus regény. 1888

Girigáré. Humoreszkek, tréfák, mindenféle bomlott históriák. 1888

Zsebbe való orosz nyelvtan. 1888

Sírva vigadók. Szatirikus regény. 1889., 1905.

Mujkosék kalandjai szárazon és vízen ifj. Kakas Márton álnéven 1890

Dalok 1875-1891. 1892

Mujkosék Naptára az 1893. évre. (Az Üstökös Évkönyve.) ifj. Kakas Márton álnéven.

Mujkosék Évkönyve 1895-re. Zsuzsa néni engedelmével közre adják Mujkos Demeter és György. Pallas, 1895.

Zápor. Költemények 1890-1900.

Czigányvilág 1919

A fenomén. Szatíra

Anekdoták és villámlások Szabó Endre válogatás 1990. Békéscsaba, Tevan Andor Gimnázium nyomdája.

Műfordításai

Szabó Endrét a magyar irodalomtörténet nem a versei miatt tartja számon mind a mai napig. Alapvetően műfordításaival vált elismertté. Ő volt az első, aki igyekezett a XX. század első éveiben megismertetni a magyar olvasóközönséget az orosz irodalommal. Több esetben is eljutott Oroszországba.

Az orosz kultúra világcsodájának az érzelmes és szenvedélyes orosz költészet is része. „azt, ha jó, jónak nem tartani: kész nevetség.” - Szabó Endre

Versfordításai

Mihail Jurjevics **Lermontov:**

- ☞ Orosz dal (1829)
- ☞ A szent templomnak ajtajában... (1830)
- ☞ A hajó (1832)
- ☞ Megalkuvás (1832)
- ☞ A fogoly (Mihail Lermontov) (1837)
- ☞ Elváltunk (1837)
- ☞ Kozák bölcsődal (1838)
- ☞ Ifjú ábrándozó... (1839)
- ☞ Ne sírj... (1839–1841 között)
- ☞ Unalmas élet (1840)
- ☞ Végredelet (Mihail Lermontov) (1840)
- ☞ A hazáról (1841)
- ☞ Álom (1841)
- ☞ Tamára (1841)

- ☞ Megbocsátás

Nyikolaj Alekszejevics **Nyekraszov**

- ☞ A koporsó
- ☞ A háborúkról...
- ☞ Úton
- ☞ Otthon
- ☞ A „Fagy” című nagyobb költeményből
- ☞ Masa
- ☞ Lábon maradt vetés
- ☞ A trojka
- ☞ Felejtsd el...
- ☞ Rabok dala
- ☞ A burlakok
- ☞ Nagy érzés
- ☞ Gyerekek sirása a gyárban
- ☞ Zinához
- ☞ Bölcsődal

Alekszandr Szergejevics **Puskin**

- ☞ Kívánságaim én túléltem... (1821)
- ☞ Az élet szekere (1823)
- ☞ Az angyal(1827)
- ☞ Grúzia halmain (1829)
- ☞ Meglátogattam... (1835)
- ☞ Sztanszák

Alekszej Konsztantyinovics **Tolsztoj**

- ☞ A farkasok
- ☞ A testhalom
- ☞ Az igazság
- ☞ Hallod-e urunk...
- ☞ A rabok
- ☞ A vak Gakon
- ☞ A „krymi képekből” I.
- ☞ A „krymi képekből” II.

Fjodor Ivanovics **Tyutsejev**

- ☞ Ha jó a tél, dideregve búvik...
- ☞ A Duna

Ivan Andrejevics **Krilov**

- ☞ A felhő

Szemjon Jakovlevics **Nadszon**

- ☞ Tűrj
- ☞ Egész tied én nem vagyok,
- ☞ Az ócska ház

Afanaszij Afanaszjevics **Fet**

- ☞ Téli kép
- ☞ A távozóhoz

Alekszej Vasziljevics **Kolcov**

- ☞ Út
- ☞ Öreg ember dala

Könyv alakban megjelent versfordításai az *Orosz költők.* (Műfordítások.) 1892-ben, majd 1900-ban *Négy orosz költő* címmel jelentek meg.

Műfordításai:

1. Arcibasev, Mihail Petrovics (1878-1927): Szanin. Budapest, 1909. Kiadó: Eggenberger, Nyomda: Szent-László Nyomda.
2. Tolsztoj Leo (Tolsztoj, Lev Nyikolajevics (1828-1910)): A sötétség országa. Orosz népdrama, Budapest, 1901. Lampel Kiadó Wodianer nyomda
2. a. Tolsztoj: Népies elbeszélések 1899,
3. Turgenyev, Ivan Szergejevics (1818-1883): Apák és fiúk Budapest 1904. Révai könyvnyomda.
4. Kovalevszkaja, Szofja Vasziljevna: Branzov Vera Magyar Újság 1897. Budapest : "Országgyűlési Értesítő" nyomda.
5. Dosztojevszkij, Fjodor Mihajlovics (1821-1881): Bűn és bűnhődés Révai 1911. Budapest : Bp.-i Hírlap nyomda. Petőfi Irodalmi Múzeum leltári szám: B 21.907
6. Turgenyev, Ivan Szergejevics (1818-1883): Csöndes vidékiek. Elbeszélés, Budapest, 1902. Lampel kiadó, Wodianer nyomda.
7. Dosztojevszkij, Fjodor Mihajlovics (1821-1881): Emlékiratok a holtak házából Budapest, 1923.
8. Dosztojevszkij, Fjodor Mihajlovics (1821-1881): Fehér éjszakák és egyéb elbeszélések Budapest, 1929. Révai kiadó.
9. Dosztojevszkij, Fjodor Mihajlovics (1821-1881): Félkegyelmű 1 - 2 kötet Budapest 1910 - 1911. Révai Kiadó.
10. Gorkij, Makszim (1868-1936): Forradalom és kultúra Budapest, 1920, Révai Kiadó.
11. Gogol, Nyikolaj Vasziljevics (1809-1852): Holt lelkek Budapest, 1905. Révai kiadó.
12. Dosztojevszkij, Fjodor Mihajlovics (1821-1881): A játékos naplója Budapest, 1900. Kiadó: Lampel Róbert.
13. Dosztojevszkij, Fjodor Mihajlovics (1821-1881): A kamasz : 1-2. kötet Budapest, 1932. Révai Kiadó
14. Dosztojevszkij, Fjodor Mihajlovics (1821-1881): A nagybácsi álma Budapest, 1911. Kiadó: Politzer.
15. Dosztojevszkij, Fjodor Mihajlovics (1821-1881): Netocska Nezvanova Budapest, 1925. Franklin Kiadó és Nyomda.
16. Goncsarov, Ivan Alekszandrovics (1812-1891): Oblomov Budapest, 1906. Révai Kiadó.

17. Turgenyev, Ivan Szergejevics (1818-1883): Östalaj Budapest, 1906. Révai Testvérek Kiadó és nyomda.
18. Dosztojevszkij, Fjodor Mihajlovics (1821-1881): Az ördögösök 1908., Révai Kiadó.
19. Tolsztoj, Lev Nyikolajevics (1828-1910): Vallomásaim Budapest, 1910. Kiadó: Minta-Antikvárium.
20. Csehov, Anton Pavlovics: A gonosztevő In: Anton Pavlovics Csehov: *Szakadékbán* (Válogatott elbeszélések), 23–27. oldal. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1983. ISBN 963 07 2913 X.
21. Csehov, Anton Pavlovics: Vanyka In: Csehov *Elbeszélések* I. kötet. Új Magyar Könyvkiadó, Budapest, 1954. 170–173. oldal.
22. Csehov. *A párbaj*. 1896

Szabó Endre megjelent munkái a Nyugatban

1. A nap – vers 1923. 13. szám
2. Darmay Viktor 1850-1878 – tanulmány 1923. 2. szám
3. Elhagyatottság – vers 1921. 19. szám
4. Eltűnt ifjúság – vers 1923. 19. szám
5. Járnak megint enyhébb napok... - vers 1921. 19. szám
6. Jób könyvéhez: .- vers. 1922. 7. szám
7. Képek az orosz irodalomról: - tanulmány 1922. 15 – 16. szám
8. Kifakadás – vers 1921. 24. szám
9. Osvát Ernő jubileumára- vers 1923. 11- 12. szám
10. Voltaire és Dosztojevszkij – tanulmány 1921. 21. szám

Füst Milán így írt a Nyugatban 1921-ben Szabó Endre műfordításairól: „Mégis szükségét érzem, hogy nyilvánosan vallomást tegyek valamiről. Nem tudok ugyan oroszul - s mégis szívem-lelkem az orosz íróké s az orosz népé - melyet szeretni és csodálni ők tanítottak meg. Ez az irodalom az én szívem irodalma, s hogy ez lehetséges: azt itt most Szabó Endrének köszönöm meg!

Az ő fordításait a magyar irodalom kincsei közé sorozom. Csak aki maga is kitűnő író - csak az tud így fordítani, mint ő. - Aki így tud magyarul, aki így érzi az eredetinek legtitkosabb zengését s így tudja éreztetni - akinél munkáin sosem érzem, hogy fordítást olvasok, hanem minden munkájánál azt érzem, hogy eredeti, magyarul írott mű van a kezemben - az maga is kiváló művész! - Sokat olvastam orosz írókat német fordításban, egyszer próbát tettem s egy angol fordítást olvastam el - s mindenkor az volt az érzésem: - nem tudjátok ti, kik az oroszok, mert nincs Szabó Endrétek! S azt is gondoltam mellé: - lám a magyar - úgy látszik - egyike azoknak a nyelveknek, amelyekre, ha művész a fordító, a legpompásabban lehet az orosz irodalmat áttenni! - s hogy e gondolatban nem anyanyelvem, vagy Szabó Endre iránti elfogultságom nyilvánult meg - bizonyítja, hogy a lapos, sivár, lélektelen magyar fordításokból is megítélhettem, mi a Szabó Endre érdeme!”⁸

⁸ Füst Milán Szabó Endre fordításairól. Nyugat · / · 1921 · / · 1921. 6. szám